

GEDROOGDE KRUIDEN.

IJ zijn verblijd met de verschijning van de vierde aflevering van den *Prodromus Florae Batavae*, een uitgave van de Nederlandsche Botanische Vereeniging. Sedert het verschijnen van de derde aflevering zijn niet minder dan twaalf jaren verlopen. Evenwel is er reden, om te verwachten, dat het laatste stuk van het werk, dat de Coniferen en Vaatcryptogamen bevatten zal, nu ook spoedig zal volgen met de zeer noodige aanvullingen en verbeteringen van de eerste stukken, die nu al zoo ver achter ons liggen en dan hebben wij onzen *Prodromus* compleet.

Eigenlijk is de *Prodromus* niets anders dan een min of meer beredeneerde lijst van in 't wild groeiende planten, in Nederland ingezameld, gedroogd en in verschillende herbaria bewaard, in de eerste plaats in het herbarium der Nederlandsche Botanische Vereeniging. Met de volledigheid van die herbaria staat of valt de beteekenis van het werk, dat in zijn hoogste volkomenheid ons een getrouw beeld dient te geven van de Flora van Nederland in den loop der tijden. Daar zijn wij nu nog lang niet aan toe, maar de geleerde en vlijtige bewerker van onzen *Prodromus* en zijn helpers geven, in dit vierde stuk vooral, zooveel nuttige aanwijzingen en opwekkingen, dat van nu af aan zeer zeker de lust tot medewerking bij alle rechtgeaarde botanici, groot en klein, geleerd of leek, belangrijk zal toenemen. En ik twijfel er niet aan, of de conservator der Botanische Vereeniging behoeft in ons tijdschrift slechts precies te vragen, wat hij hebben wil en ieder onzer zal gaarne moeite doen, om het hem te verschaffen.

Wat kan er al zoo gevraagd worden? O, velerlei. Zoo zijn door een ongelukkig toeval de Fonteinkruiden uit het herbarium op reis naar Engeland verongelukt, en we kunnen ons dus verdienstelijk maken met in den zomer bloeiende en vruchtdragende Fonteinkruiden te verzamelen, te determineeren en te drogen en ze met behoorlijke vermelding van plaats en datum en verzamelaar op te zenden aan het herbarium. Wees maar niet bang, dat er teveel zal komen; er is ruimte genoeg en de conservator zal u dankbaar zijn. En laten we vooral de smalbladige soorten niet vergeten. Van Fonteinkruid komen we op *Zanichellia* en zoo op *Najas*, het Nymfkruid, dat tot de zeldzaamste planten lijkt te behooren. Van het Groote Nymfkruid, *Najas major*, bezit het herbarium slechts 5 exemplaren, drie uit Meppel uit de jaren 1847 en 1848, een uit Osdorp van 1849 en één uit Krommenie van 1893. De onvermoeide Van Goor vond er in 1905 eenige bij Landsmeer. Het kleine Nymfkruid is nog zeldzamer, het is bijna veertig jaar geleden, sinds wijlen Kok Ankersmit het jongste exemplaar vond in het Apeldoornsche kanaal nabij Heerde. Dus Nymfkruiden zoeken, jongelui, en al zoekende vindt ge stellig nog alweer andere aardige dingen. Ook zijn Aronskelken altijd nog welkom, vooral de duidelijk gevlekte en de duidelijk ongevlekte en dan is het van belang, om te onderzoeken of de vlekken op de

bladeren erfelijk zijn. Dat kan in 't grove onderzocht worden door op te letten of de groeiplaats standvastig denzelfden vorm blijft opleveren of met grooter zekerheid door zaaiproeven. Verzamel ook bloeiend kroos, als ge 't vinden kunt, en stuur eens wat kroos uit de met *Azolla* besmette gebieden, want dat kunnen wellicht de laatste kroosplantjes uit dat gebied zijn.

In zijn zeer interessante opmerkingen vindt Dr. Vuyck nog al eens gelegenheid, om te wijzen op de gevaren van boekenstudie, die inderdaad soms leiden kan tot zeer gekke beweringen. Ik vind in den *Prodromus* zelf daar een aardig voorbeeld voor. Verbeelden we ons, dat een buitenlandsch geleerde iets te schrijven heeft over de Flora der Noordzee-eilanden. Als hij ernst van de zaak maakt, zal hij zien te krijgen het eenige belangrijke Nederlandsche boek, dat daarover bestaat, dat is het verdienstelijke werk van Holkema, die er een dissertatie over schreef, nadat hij eenige jaren achtereen de eilanden zelf had onderzocht. Hij stierf helaas voordat zijn boek verscheen. Natuurlijk bevat dit boekje tal van onnauwkeurigheden, maar ware de schrijver in leven gebleven of had hij even talentvolle en vlijtige navolgers gehad, dan bezaten wij thans een prachtige monografie over een der meest interessante plantengebieden ter wereld. Ook nog werk, dat te doen is! Maar om kort te gaan, nu vertelt Holkema, dat de welbekende witte welriekende orchidee *Platanthera bifolia* op Terschelling niet voorkomt. „Hé, dat is vreemd,” zegt onze buitenlandsche compiler. Gelukkig kan hij het nazien in de pas verschenen aflevering van den *Prodromus*. Hij slaat op: *Platanthera bifolia* en vindt: In Herb: Eiland Texel Hoffm., 1902 D. de Visser Smits: Meentegronden aldaar 1860 Lac; de Westen aldaar 1868, 1869 en Koog op Texel 1868 Holk.; Meent bij het Elzenbosch 1867 D. Huizenga; Vlieland 1869 Holk.; Viamenvallei aldaar 1858 Lac... en dan volgt Mildam, dat ligt in Friesland, en van Terschelling geen sprake. Wel komt later Texel nog eens en Vlieland en zelfs Ameland, maar het daartusschen gelegen Terschelling ontbreekt. Nu krabt onze geleerde zich eens recht achter het oor, mompelt: „Merkwaardig, merkwaardig”, herinnert zich misschien ter elfder ure de lepeltjeshei en 't zonneroosje van Terschelling en zegt: wat een uitzonderingspositie zoo'n eiland toch kan innemen. En dan aan het schrijven!

Maar als hij nu werkelijk benieuwd raakt, dan maakt hij misschien in Juni of Juli eens een uitstapje naar het eiland van den Brandaris en vindt dan dadelijk vlak achter het dorp *Platanthera* in menigte en overal *Platanthera* in de wijde valleien, waar het wielerspad door leidt naar het badpaviljoen achter Midsland. Zoo gauw ik weer op Terschelling kom, droog ik een paar prachtige *Platanthera*'s voor het herbarium van onze Botanische Vereeniging.

Als ik dezen *Prodromus* doorblader, dan krijg ik wel voor mij zelf een gevoel van onvoldaanheid. In de bijna negenhonderd pagina's word ik maar tweemaal vermeld, weliswaar bij groote rariteiten en mijn Bokkenorchis is zelfs een unicum, doch dat is eigenlijk maar weinig waard. Van veel meer belang zou

het geweest zijn, als ik dit jaar bij mijn bezoeken aan Griend en aan de Noord-westplaat een of meer exemplaren had ingezameld van elke plantensoort, die er groeit, zonder er een over te slaan en die naar het Herbarium had gestuurd. Dan was de basis gelegd voor de bestudeering van het verloop der flora op die wisselvallige terreinen. Gelukkig is de fout niet onherstelbaar, alleen kom ik nu één of twee jaar later. Juist in dergelijke grensgebieden: nieuw land of verdwijnend landschap, is voor de wetenschap nog het mooiste werk te doen.

Natuurlijk heb ik ook *Spiranthes aestivalis* opgeslagen, onze zomer-schroeforchis. Jawel, daar vinden we: de Peelen onder Borkel en Schaft, den beroemden Broekmolen bij Stramprooy, de Roukespeel bij Kelpen, de Vloot, de Zwartbroekerpeel, thans alle maal gedraineerd, ontgonnen, onder gras en rogge. Van de eenige thans bekende groeiplaats is geen exemplaar in het Herbarium aanwezig, misschien, heel erg misschien komt er nog wel eens eentje.

Bij het bespreken der Orchideeën vermeldt Dr. Vuyck nog eens de veronderstelling, dat het optreden van zeldzame orchideeën in onze duinstreek wellicht verklaard kan worden door de omstandigheid, dat de zeer lichte zaden komen overwaaien uit Engeland. Dit lijkt mij zeer goed mogelijk, ofschoon daarmee nog niet gezegd is; dat toch ook immigratie langs de Belgische duinenrij uit Noord-Frankrijk kan plaats hebben. In dit verband lijken mij de studies, door den heer Sipkes in ons blad gepubliceerd over het land van Sluis en Cadzand zeer belangrijk, vooral die overvloed van bijenorchis.

Onze zeldzaamste orchideeën leeren wij natuurlijk het best kennen in het buitenland. Nu vermeldt Vuyck voor de Vogelnestorchis loof-, vooral beukenbosschen als groeiplaats. Echter vond ik haar in Zwitserland in groot aantal in sparrenbosschen langs de zuid-oostelijke uitloopers van het Diablerets-massief. Ook vond ik daar in de buurt benoorden de Grande Eau bij les Ormonds de Koraalorchis in menigte eveneens in een sparrenbosch en wel op kalk, waar het gezelschap van *Pirola uniflora*, die een echte plant is van kiezel en graniet, dus nog al onwaarschijnlijk wordt. Volgens den *Prodromus* groeit *Coralliorrhiza* dikwijls samen met *Pirola uniflora*. Naar al deze interessante dingen kunnen wij thuis en elders nog altijd eens uitkijken.

Zoo zit die *Prodromus* vol interessante vraagpunten en misschien mag ik er van tijd tot tijd nog wel eens op terugkomen; dat is beter dan thans van a tot z alles te bekijken. Ik mag echter deze bespreking niet eindigen, zonder te gewagen van de bijzonder uitgebreide en degelijke behandeling van de door de wandelaars zoo dikwijls verwaarloosde families der Zeggen en Grassen. De heer Vuyck werd hier bijgestaan door Dr. Goedhart en door de heeren Jansen en Wachter, die zoo dikwijls ons Tijdschrift met hun bijdragen hebben verrijkt. Op het eerste gezicht ziet het er bij die grassen wel een beetje koeterwaalsch uit met al die vormen en variëteiten en 't lijkt wel een schrikbeeld, dat het mij misschien wel eens beschoren kan zijn een plant te vinden die — en dan nog niet eens heelemaal voluit — genoemd moet worden: *Triticum sativum*

tenax turgidum hybernum velutinum. Dat is geen kost voor beginners, maar de *Prodromus* is ook niet voor beginners. Ook weten wij, dat vele van die vormen een belangrijke beteekenis kunnen hebben en het onderzoek daarnaar vormt thans een der belangrijkste bezigheden van de plantkundigen.

Bij de grassen komen ook de adventiefplanten in groote menigte opdagen, waardoor het aantal soorten van deze familie stijgt tot 182, dat is bijna 45 % van al de eenzaadlobbige planten in onze flora. Een zeer belangrijke familie, die grassen en vooral een troost voor de bewoners der groote steden, die, zooals Jansen en Wachter deden, juist door de bestudeering van de door velen gesmade adventiefplanten geraken kunnen tot zeer fraaie en diepgaande plantkundige studies.

Ik had nooit gedacht, dat een lijst van gedroogde planten mij zooveel plezier kon doen en ik heb de zeer sterke overtuiging gekregen, dat de uitgave van den *Prodromus* een krachtige opwekking oplevert tot de degelijke studie van de Flora van Nederland. Ieder kan daaraan helpen, wij vragen slechts leiding.

JAC. P. THIJSSSE.

NIEUWE EN ZELDZAME NEDERLANDSCHE PADDENSTOELEN GEVONDEN IN 1916.

NEGENTIEN-HONDERD-ZESTIEN was een slecht graan- en aardappelenjaar. Maar een slecht paddenstoelenjaar geenszins! Integendeel en zeer begrijpelijk was het, door de vele regens, die vooral voor den aardappelenoogst zoo nadeelig zijn, doch prachtig voor de paddenstoelen. Het heugt mij werkelijk niet, zoo'n rijkdom aan fungi vóór dezen in ons land bijéén gezien te hebben, als dit seizoen het geval was. Toen ik in September er op uitging in de bosschen om voor de tentoonstelling te Amersfoort te verzamelen, leken sommige boschgedeelten op zichzelf wel een slordige, onsystematisch gerangschikte paddenstoelententoonstelling; zoovele soorten en in zooveel exemplaren stonden er in dien tijd. En het geheele seizoen door vormden daarvan wel den hoofdschotel de *boleten*. Het is werkelijk buitengewoon geweest, zooveel boleten als er dit jaar te voorschijn zijn gekomen; zoo vroeg reeds (begin Mei al *Bol. subtomentosus*) en heel laat geëindigd (half November nog *Bol. edulis*) en sommige soorten met 3 en 4 opéénvolgende groeitijden (*Bol. flavus* en *luteus*). *Bol. edulis*, het Eekhoorntjesbrood, is er vooral in massa's geweest. Op plaatsen zelfs, waar je ze nooit verwacht zou hebben, staken ze bij twintigtallen hunne gezellige, stevige, bruine hoedjes omhoog. Of we dan ook gesmuld hebben dit jaar aan deze soort! Het was alsof de natuur ons een vergoeding wilde geven voor de schaarschte en duurte van de levensmiddelen. Jammer maar, dat heel Nederland daar nog niet van durft